

A-931

022

1987

INSTYTUT

TURYSTYKI

Oddział we Wrocławiu

BIBLIOTEKA II
Klasa
Naukowe Podstawy

II 50 100-A

**TYPOLOGIA I KLASYFIKACJA MIEJSCOWOŚCI
WYPOCZYNKOWYCH W POLSCE**

II etap opracowania
zadanie badawcze

C.P.B.P.-I -2.2.

Wykonawcy zadania badawczego:

mgr Anna Wyrzykowska

dr Barbara Jokiel

mgr Róża Bilińska

st. specj. Janina Zawidowska

Prace graficzne:

Renata Słotwińska

WROCLAW

WROCLAW - 1987 - 10 - 15

789A

INSTITUT
Gdańsk we Wrocławiu

A-931
22

BIBLIOTEKA IV
Archiwum Prac
Naukowo-Badawczych

A-931 2 II

TYPOLOGIA I KLASYFIKACJA MIEJSCOWOŚCI
WIECZYŃSKICH W POLSCE

II etap opracowania
Zdanie podawane

C.P.B.P.-I-2.2.

Wykonawcy zadania badawczego:

mgr Anna Wyrzykowska

dr Barbara Jęksiel

mgr Róża Bilińska

st. specj. Janina Zawadowska

Prace graficzne:

Renata Siołowska

WROCŁAW

1981 - 10 - 12

S p i s t r e ś c i

	strona
Wprowadzenie /A. Wyrzykowska/	33
5. Analiza elementów i cech atrakcyjności turystycznej ważniejszych miejscowości wypoczynkowych/A.Wyrzykowska/	39
5.1. Walory turystyczne miejscowości wypoczynkowych...	39
5.1.1. Położenie miejscowości w typie krajobrazu naturalnego	39
5.1.2. Położenie miejscowości w stosunku do wa- żniejszych obszarów wypoczynkowych	43
5.1.3. Położenie miejscowości w obszarach ekolo- gicznego zagrożenia	45
5.1.4. Wielkość strefy penetracji turystycznej miejscowości wypoczynkowych	47
5.1.5. Ranga walorów strefy penetracji turysty- cznej miejscowości wypoczynkowych	47
5.1.6. Dominujący kompleks walorów wypoczynkowych miejscowości	48
5.1.7. Walory krajobrazowe miejscowości wypoczyn- kowych	49
5.2. Zagospodarowanie turystyczne miejscowości wypo- czynkowych	53
5.2.1. Wielkość , sezonowość i dominujący profil bazy noclegowej w miejscowościach wypoczyn- kowych	53

5.2.2. Infrastruktura usługowa w miejscowościach wypoczynkowych	55
5.2.3. Ogólnodostępna baza gastronomiczna w miejscowościach wypoczynkowych	55
5.3. Dostępność komunikacyjna ważniejszych miejscowości wypoczynkowych i odległość od źródeł ruchu	56
6. Próba wydzielenia typów miejscowości wypoczynkowych przy zastosowaniu metod taksonomicznych i elektronicznej techniki obliczeniowej /B.Jokiel,R.Bilińska/.....	1-27
6.1. Typologia miejscowości wypoczynkowych w zakresie walorów turystycznych.	
6.2. Typologia miejscowości wypoczynkowych w zakresie zagospodarowania turystycznego.	
6.3. Typologia miejscowości wypoczynkowych w zakresie dostępności komunikacyjnej i odległości od źródeł ruchu.	
6.4. Interpretacja wyników w trzech zakresach.	
7. Analiza werbalna wydzielonych typów miejscowości wypoczynkowych w zakresie walorów turystycznych /A. Wyrzykowska/	28
8. Literatura	

S p i s t a b e l

	strona
12. Wykaz cech charakteryzujących ważniejsze miejscowości wypoczynkowe	34
13. Elementy krajobrazu w teoretycznej strefie penetracji na podstawie map w skali 1:25000.....	załącznik 5
14. Walory turystyczne ważniejszych miejscowości wypoczynkowych	załącznik 6
15. Zagospodarowanie turystyczne ważniejszych miejscowości wypoczynkowych /liczby bezwzględne/.....	załącznik 7
16. Zagospodarowanie turystyczne ważniejszych miejscowości wdypoczynkowych /wskaźniki /	załącznik 8
17. Dostępność komunikacyjna ważniejszych miejscowości wypoczynkowych	załącznik 9
18. Zestawienie ważniejszych miejscowości wypoczynkowych w typach krajobrazu naturalnego	42
19. Zestawienie ważniejszych miejscowości w obszarach wypoczynkowych	44
20. Zestawienie ważniejszych miejscowości wypoczynkowych położonych w obszarach ekologicznego zagrożenia	46
21. Zestawienie miejscowości z dominującym kompleksem walorów	49
22. Wykaz miejscowości wypoczynkowych o walorach krajobrazowych	51
23. Zestawienie miejscowości wypoczynkowych w/g wielkości całorocznej bazy noclegowej	53

24. Położenie ważniejszych miejscowości wypoczynkowych w teoretycznych strefach napływu turystów/uwzględnia- jących odległość od źródeł ruchu i ich wielkość/.....	57
--	----

Wykaz tabel od nr 1 do nr 24 z opracowania B. Jokiel
i R. Bilińskiej.

Spis map i rysunków

5. Walory turystyczne ważniejszych miejscowości wypoczynkowych.
6. Zagospodarowanie turystyczne ważniejszych miejscowości wypoczynkowych.
- Ryc.1. Najkrótszy dendryt dla miejscowości wypoczynkowych w zakresie walorów turystycznych.
- Ryc.2. Najkrótszy dendryt dla miejscowości wypoczynkowych w zakresie zagospodarowania turystycznego.
- Ryc.3. Najkrótszy dendryt dla miejscowości wypoczynkowych w zakresie dostępności komunikacyjnej
- Ryc.4. Cechy określające typ klas /poddendrytów/ w zakresie walorów turystycznych miejscowości wypoczynkowych w Polsce - schemat.
- Ryc.5. Cechy określające typ klas /poddendrytów/ w zakresie zagospodarowania turystycznego miejscowości wypoczynkowych.
- Ryc.6. Katalog "typów" w zakresie dostępności komunikacyjnej miejscowości wypoczynkowych.

Wprowadzenie

W pierwszej części opracowania zostało powiedziane, że, "typologia i klasyfikacja" ważniejszych miejscowości wypoczynkowych zostanie wyprowadzona ze studiów nad szeroko rozumianą atrakcyjnością turystyczną. Pojęcie atrakcyjności turystycznej została zdefiniowane przez O. Rogalewskiego i wprowadzone do "Podstaw geografii turystyki" przez J. Warszyską i A. Jackowskiego /1978/. Jest to pojęcie złożone, o atrakcyjności turystycznej stanowią trzy czynniki: ranga walorów turystycznych, stan dostępności komunikacyjnej oraz zdolność obsługowa urządzeń turystycznych. Autorzy zamierzają oprzeć się na w/w definicji i opracować "pojedyncze typologie" z punktu widzenia walorów turystycznych, zagospodarowania turystycznego i dostępności komunikacyjnej oraz "typologię kompleksową", uwzględniającą pełny zakres atrakcyjności turystycznej z zastosowaniem metod taksonomicznych i elektronicznej techniki obliczeniowej.

Celem II etapu prac było dokonanie próby typologii 316 ważniejszych miejscowości wypoczynkowych z obszaru całego kraju, w trzech zakresach niezależnie od siebie: a mianowicie z punktu widzenia walorów turystycznych zagospodarowania turystycznego i dostępności komunikacyjnej z zastosowaniem metod taksonomicznych. Każdy z trzech zakresów obejmuje zespół zjawisk niezwykle złożonych, które zostały opisane charakterystycznymi cechami, dobór których w pewnym stopniu został podyktowany dostępnością danych. Dobór cech był konsultowany z prof. Zipserem z Politechniki Wrocławskiej specjalistą w zakresie studiów nad strukturami przestrzennymi i zastosowaniem metod taksonomicznych. I tak każda ważniejsza miejscowość wypoczynkowa została w sumie opisana przez 108 cech, wykaz których przedstawia tabela nr 12.

Tabela nr 12

Wykaz cech charakteryzujących ważniejsze miejscowości
wypoczynkowe w trzech zakresach.

Lp	Element atrakcyjności, cecha	Zróżnicowanie cechy	źródło
1	2	3	4
1	WALORY WYPOCZYNKOWE MIEJSCOWOŚCI Położenie w typie krajobrazu naturalnego.	Nadmorski 1 wydmy 2 deltowy 3 jeziorny-bagienny Dolin i równia akumulacyjnych 4 den dolinnych 5 tarasów z wydmy 6 równin poleskich 7 równia śródgórskich Młodoglaćjalny 8 równin i wzniesień morenowych 9 pagórkowaty pojezierny 10 sandrowy pojezierny Staroglaćjalny 11 równin preglacyjalnych 12 ostańców peryglacyjalnych/ starych moren, kemów, ozów/ Wyżynny 13 lessowy 14 na skałach węglanowych, 15 na skałach krzemianowych Górski 16 regla dolnego 17 regla górnego, subalpejski i alpejski	wg. J. Kondraciego.
2	Położenie w stosunku do ważniejszych obszarów wypoczynkowych.	18 w obszarze wypoczynkowym I kategorii 19 w obszarze wypoczynkowym II kategorii 20 w granicach obszarów spełniających minimum warunków. 21 w obszarach nie spełniających minimum warunków	wg. J. Wyrzykowskiego

1	2	3	4
3	Walog ujemny	22 Położenie w obszarach ekologicznego zagrożenia	wg. Danych komisji Planowania, GUS z r. 1984 1985
4	Możliwości penetracji turystycznej.	23 tereny w promieniu 4 km w zasadzie w całości odpowiednie dla penetracji turystycznej 24 j. w. w połowie 25 j. w. w 1/4 26 brak terenów odpowiednich dla penetracji turystycznej.	opracowanie własne - na podstawie map 1: 25 000 wydanych w r. 1982, 1984 wg stanu z r. 1979, 1982.
5	Ranga walorów strefy penetracji	27 obszary z walorami wypoczynkowymi I Kat. 28 obszary z walorami wypoczynkowymi II Kat. 29 obszary z walorami wypoczynkowymi III Kat. 30 obszary z walorami wypoczynkowymi IV Kat. 31 poza obszarami z walorami wypoczynkowymi	wg. Z. Wernera
6	Dominujący kompleks. walorów	32 morski kompleks walorów 33 morsko-uzdrowski 34 jeziorny kompleks walorów 35 rzeczny kompleks walorów 36 urozmaiconej rzeźby terenu /bez obszarów górskich/ 37 górski kompleks walorów 38 górsko-uzdrowski 39 uzdrowski kompleks walorów 40 leśny kompleks walorów 41 mieszany kompleks walorów	wg. J. Wyrzykowskiego
7	Walory szczególne	42 wody lecznicze i peloidy 43 szczególne walory krajobrazowe 44 duże walory krajobrazowe 45 szczególne walory krajobrazowe.	wg. Zjednoczenia "Uzdrowiska Polskie". Opracowanie własne załącznik nr 5 wg. R. Przybylskiej-Gudelis i współpraca.

1	2	3	4
8	Potencjalne formy wypoczynku.	46 możliwości wędrówek pieszych 47 możliwości kąpielowe 48 możliwości rekreacyjnych sportów wodnych w ograniczonym zakresie 49 możliwości rekreacyjnych sportów wodnych w pełnym zakresie 50 możliwości wędrówek wodnych 51 możliwości narciarskie /narciarstwo zjazdowe/	wg. J. Sowerniak "Szlaki turystyki pieszej w Polsce" 1984r. opracowanie własne wg. K. Klimaszewskiego K. Klementowskiego, oprac. I.T. "opracowanie wg. I.T.O./Kraków, O/Wrocław
	ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE MIEJSCOWOŚCI		
1	Wielkość turystycznej i paraturystycznej bazy noclegowej <i>(miejsca nocleg. w obiektach turystycznych bazy ogólnodostępnej i zdrojowej, w kwaterach prywatnych, kolonie w obiektach szkolnych.)</i>	1 powyżej 10 000 miejsc noc. 2 5001 - 10 000 3 3001 - 5000 4 2001 - 3000 5 1001 - 2000 6 300 - 1000	opracowanie własne wg. danych I.T.O./Wrocław dane z r. 1981
2	Wielkość turystycznej bazy noclegowej. <i>(miejsca nocleg. w obiektach turystycznych bazy ogólnodostępnej i zdrojowej, w kwaterach prywatnych)</i>	7 powyżej 10 000 miejsc noc. 8 5001 - 10 000 9 3001 - 5000 10 2001 - 3000 11 1001 - 2000 12 300 - 1000	j.w.
3	Udział bazy całorocznej w ogólnej liczbie miejsc czynnych w okresie letnim	13 powyżej 60% ogółu bazy 14 40 - 60% 15 20 - 40 % 16 1 - 20% 17 brak bazy	opracowanie własne wg. danych I.T.O./Wrocław 1981r.
4	profil bazy noclegowej /letniskowy - w oparciu o kwatery prywatne i niektóre obiekty bazy ogólnodostępnej/	18 uzdrowskiowy jeżeli jeden rodzaj bazy stanowi ponad 70% ogółu miejsc czynnych w sezonie letnim 19 wezasowy 20 kolonijny 21 letniskowy 22 uzdrowskiowy wezasowy wezasowo-uzdrowskiowy. jeżeli dwa rodzaje bazy stanowią łącznie	j.w.

1	2	3	4
		70% miejsc a żaden z pozostałych nie osiągnął 20% ogółu mie- jsc czynnych w sezonie let- nim 23 wczasowo- kolonijny 24 wczasowo- letniskowy	
5	Baza gastronomiczna ogólnodostępna	25 powyżej 2000 miejsc konsum. 26 1001 - 2000 27 501 - 1000 28 1 - 500 29 brak bazy	wg. poufnych danych GUS z 1979r.
6	Zakres i profil urządzeń rekreacyj- nych	Urządzenia kąpieliskowe 30 kąpieliska i pływalnie na wodach naturalnych 31 odkryte sztuczne baseny wodne Urządzenia dla rekreacyjnych sportów wodnych 32 ośrodki rekreacyjnych spo- rtów wodnych 33 bazy wędrówek wodnych 34 boiska do gier małych, bo- iska sportowe, stadiony Urządzenia dla sportów zimo- wych/wyciągi narciarskie, trasy zjazdowe/ 35 pojedyncze urządzenia 36 zespoły urządzeń	wg. poufnych danych GUS z 1979 r. wg. opracowań I.T. wg. opracowań I.T., WKFSiT 1984 r.
7	Urządzenia bazy towarzyszącej	Urządzenia kulturalno-rozryw- kowe /świetlice, kluby, kina, teatry, sale widowiskowe, biblioteki, punkty bibliotecz- ne./ 37 pojedyncze obiekty 38 zespoły obiektów Obiekty usługowe/zakłady fryz- jerskie, krawieckie, szewskie, motoryzacyjne/ 39 pojedyncze zakłady 40 zespoły Obiekty służby zdrowia 41 Ośrodki zdrowia, przychodnie lekarskie, punkty lekarskie 42 apteki, punkty apteczne Urządzenia komunalne/sieć wodno- kanalizacyjna/ 43 częściowe	wg. poufnych danych GUS z 1979r.

1	2	3	4
	DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA MIEJSCOWOŚCI		
1	Połączenia drogowe	1 dojazd drogą kołową o nawierzchni utwardzonej	mapy i atlasy samochodowe, mapy w skali 1:25000.
2	Połączenia kolejowe	2 o znaczeniu krajowym z kursami poc.pośpiesznych/odległość ponad 200 km/ 3 o znaczeniu krajowym bez kursów poc.pośpiesznych/odległość ponad 200 km/ 4 o znaczeniu regionalnym/długość od 50 - 200 km/ 5 o znaczeniu lokalnym/długość do 50 km/ 6 brak połączeń	rozkład jazdy PKP na r.1986
3	Połączenia autobusowe	7 o znaczeniu międzyregionalnym /odległość ponad 150km/ 8 o znaczeniu regionalnym /odległość od 50 - 150 km/ 9 o znaczeniu lokalnym/odległość do 50 km/ 10 brak połączeń	rozkład jazdy PKS na r. 1986
4	Położenie w stosunku do głównych źródeł ruchu:	11 położenie w teoretycznej strefie bardzo dużej koncentracji ruchu 12 położenie w teoretycznej strefie dużej koncentracji ruchu 13 położenie w teoretycznej strefie średniej koncentracji ruchu 14 położenie w teoretycznej strefie małej koncentracji ruchu.	wg. Z.Wernera opracowanie z 1979r.

Pełne zestawienia tabelaryczne dla 316 ważniejszych miejscowości wypoczynkowych według wyżej wyszczególnionych cech podają następujące załączniki:

- nr 6 - "Walery turystyczne miejscowości wypoczynkowych",
- nr 8 - "Zagospodarowanie turystyczne miejscowości wypoczynkowych" /wskaźniki/,
- nr 9 - "Dostępność komunikacyjna miejscowości wypoczynkowych"

5. Analizy elementów i cech atrakcyjności turystycznej ważniejszych miejscowości wypoczynkowych.

Analizy walorów turystycznych objęły między innymi typ krajobrazu naturalnego, położenie w stosunku do ważniejszych obszarów wypoczynkowych, położenie w obszarach ekologicznego zagrożenia, wielkość strefy penetracji turystycznej, rangę walorów strefy penetracji i dominujący kompleks walorów. Graficzną ilustracją wyników analiz jest mapa w skali 1:1000000 /rys. 5./

W analizach zagospodarowania turystycznego uwzględniono:

wielkość bazy noclegowej, jej sezonowość i dominujący profil oraz wyposażenie w podstawowe urządzenia towarzyszące. Wybrane elementy z zakresu zagospodarowania turystycznego przedstawia rysunek nr 6.

Analizy dostępności komunikacyjnej objęły głównie połączenia kolejowe i autobusowe oraz położenie w stosunku do głównych źródeł ruchu.

5.1. Walory turystyczne ważniejszych miejscowości wypoczynkowych

5.1.1. Położenie miejscowości w typie krajobrazu naturalnego.

Typy krajobrazu naturalnego występującego w Polsce przyjęto za J. Kondrackim /1980/. Pod nazwą "Krajobraz naturalny" autor rozumie "fizjonomiczny typ terenu o swoistej strukturze, na którą składa się wzajemne powiązanie rzeźby powierzchni i jej składu litologicznego, stosunków wodnych, lokalno-klimatycznych, biocenotycznych i glebowych, a także tych efektów gospodarki ludzkiej, których wyrazem jest modyfikacja warunków przyrodniczych.

W tym znaczeniu krajobraz naturalny nie znaczy "pierwotny", ale taki, który obejmuje zjawiska przyrodnicze, a nie materialne dzieła człowieka jako takie" /s. 230/. Głównym czynnikiem krajobrazotwórczym jest rzeźba powierzchni ziemi, związana ściśle z budową geologiczną i charakterem podłoża skalnego decyduje o różnicach lokalno-klimatycznych i stosunkach wodnych, które wpływają na charakter szaty roślinnej.

J. Kondracki wyróżnia w Polsce 6 rodzajów i 17 gatunków krajobrazu naturalnego.

Krajobraz nadmorski to wydmy i piaski nadmorskie, których wąski pas ciągnie się wzdłuż wybrzeża morskiego z wyjątkiem niewielkiej części wybrzeża koszalińskiego. Jest to środowisko suche częściowo zajęte przez formacje trawiaste, bądź przez bory nadmorskie.

W typie krajobrazu nadmorskiego wydmowego na wybrzeżu położonych jest 36 miejscowości /tab. 18/.

Krajobraz dolin i równin akumulacyjnych związany jest z dolinami rzecznyymi, charakterystyczny jest dla całego Niżu Polskiego, a także częściowo na obszarze wyżyn, w górach występuje w postaci równin akumulacyjnych. Doliny zalewowe zajmują znaczne przestrzenie w dnach wielkich pradolin Wisły, Odry, Warty, Noteci, Bugu i Narwi, a także i mniejszych ich dopływów.

Nieco inne środowisko przedstawiają równiny typu poleskiego. Wody występują tu płytko, tworząc zarastające jeziora i bagna. Występuje tu większe zróżnicowanie typów jezior. Roślinność naturalną reprezentują olsy, bory bagienne, torfowiska niskie i wysokie.

W krajobrazie dolin i równin akumulacyjnych położonych jest 24 miejscowości.

Krajobraz młodoglacjalny charakterystyczny jest dla regionu pojezierzy. Odnacza się dużą ilością zagłębień bezodpływowych, wypełnionych częściowo wodami jezior lub torfowiskami. Charakterystyczną klasą roślinności są tu lasy mieszane i bory. Licznie występujące jeziora należą przeważnie do typu eutroficznego. W zagłębieniach pojeziernych i dnaach dolin występują liczne tereny łąkowe. Ponad 40% /131/ badanych miejscowości zlokalizowanych jest w krajobrazie młodoglacjalnym, a w szczególności w gatunkach - pagórkowatym pojeziernym i sandrowym pojeziernym.

Krajobraz staroglacjalny obejmuje przede wszystkim demudacyjne równiny morenowe i sandrowe oraz demudacyjne wzgórza ostańcowe, związany jest z obszarem równin środkowo polskich. Te typy środowiska są bardzo intensywnie wykorzystywane dla celów gospodarki rolnej i należą do najbardziej wylesionych terenów kraju. Z krajobrazem staroglacjalnym związanych jest 45 ważniejszych miejscowości wypoczynkowych.

Krajobraz wyżynny i jego gatunki - lessowy, na skałach węglanowych i na skałach krzemianowych występują na wyżynach: Lubelskiej, Środkowopolskiej, Małopolskiej, Śląskiej, na Przedgórzu Sudeckim, Pagórze Karpackim i w Górach Świętokrzyskich.

Naturalne zbiorowiska roślinne reprezentowane są przez lasy grądowe, dębrowy, bory mieszane a także przez murawy kserotermiczne.

W krajobrazie wyżynnym lessowym i na skałach węglanowych w użytkowaniu ziemi zaznacza się przewaga pól uprawnych.

Na 38 miejscowości położonych w krajobrazie wyżynnym 34 występuje w obszarach zajętych przez krajobraz wyżynny wykształcony na skałach krzemianowych, a więc na Przedgórzu Sudeckim, Pogórzu Karpackim i w Górach Świętokrzyskich.

Krajobraz górski występuje w Polsce powyżej wysokości 600 m.n.p.m.

Najniższe ich piętro tzw. regiel dolny sięga do wysokości 1150 m w Sudetach, a 1350 m w Tatrach, wyższe piętro tzw. regiel górny sięga do wysokości ok. 1300 - 1350 m w Sudetach i Beskidach, a w Tatrach 1550 - 1600 m. Występują tu lasy jodłowe-bukowe w piętrze niższym oraz świerkowe wraz z pastwiskami w piętrze górnym. Warunki klimatyczne odznaczają się wyraźnym spadkiem temperatury, wzrostem opadów, skróconym okresem wegetacyjnym, dłuższym zaleganiem pokrywy śnieżnej.

Spośród 316 analizowanych miejscowości 42 położone są w krajobrazie górskim w piętrze regla dolnego. Zdecydowana większość występuje w Beskidach i Karpatach.

Rozkład miejscowości w sześciu typach krajobrazu naturalnego i jego gatunkach przedstawia tabela nr 18.

Tabela 18

Zestawieni ważniejszych miejscowości wypoczynkowych
w poszczególnych typach krajobrazu naturalnego

Lp.	Typy krajobrazu naturalnego Rodzaje - gatunki	Liczba miejscowości.
1	2	3
1.	Nadmorskie	36
	wydmowy	36
	deltowy	-
	jeziorny- bagienny	-
2.	Dolin i równin akumulacyjnych	24
	den dolinnych	2
	tarasów z wydmami	19

1	2	3
	równin poleskich	2
	równin śródgórskich	1
3	Młodoglacjalny	131
	równin i wzniesień morenowych	19
	pagórkowaty pojezierny	66
	sandrowy pojezierny	46
4	Staroglacjalny	45
	równin peryglacjalnych	45
	ostańców peryglacjalnych/starych moren, kamów, ozów/	-
5	Wyżynne	38
	lessowy	3
	na skałach węglanowych	1
	na skałach krzemianowych	34
6	Górski	42
	regla dolnego	39
	regla górnego, subalpejski i alpejski	3
	O g ó ł e m	316

Największa liczba miejscowości przypada na krajobraz młodoglacjalny - 131. Rozkład miejscowości w pozostałych typach krajobrazu jest dość równomierny.

Badania krajobrazowe wykazują, że "podobne typy krajobrazu cechuje podobny przebieg procesów, powiązań i zależności składników, co pozwala na przewidywanie zjawisk przy planowaniu wszelkich zmian i przekształceń.

5.1.2. Położenie miejscowości w stosunku do ważniejszych obszarów wypoczynkowych.

Położenie miejscowości w obszarach uznawanych w planowaniu przestrzennym za podstawowe turystyczne jednostki przestrzenne gwarantuje większe możliwości ochrony walorów turystycznych, a także zabezpieczenie strefy penetracji turystycznej.

Pojęcie obszaru turystycznego /wypoczynkowego/ zastosowano m.in. w "Planie kierunkowym zagospodarowania turystycznego Polski do 1990r" /1973/.

Jest to jednostka przestrzenna o jednorodnym typie kompleksu walorów jednokowej randze walorów, posiadająca dobre potencjalne warunki rozwoju turystyki.

Ważniejsze obszary wypoczynkowe w podziale na:

- obszary o podstawowym znaczeniu dla turystyki,
- obszary wypoczynkowe o dużym znaczeniu dla turystyki,
- obszary spełniające minimum warunków,
- obszary nie spełniające minimum warunków, zostały określone przez J. Wyrzykowskiego w "Geograficznych warunkowaniach rozwoju urlopowej turystyki wypoczynkowej w Polsce" /1986/

Położenie ważniejszych miejscowości wypoczynkowych w obszarach wypoczynkowych według w/w podziału przedstawia tabela 19.

Tabela 19

Zestawienie miejscowości w obszarach wypoczynkowych

lp.	obszary wypoczynkowe	liczba miejscowości.
1	obszary wypoczynkowe o podstawowym znaczeniu urlopowej turystyki wypoczynkowej.	170
2	obszary wypoczynkowe o dużym znaczeniu dla urlopowej turystyki wypoczynkowej	97
3	obszary spełniające minimum warunków dla urlopowej turystyki wypoczynkowej	43
4	obszary nie spełniające minimum warunków dla urlopowej turystyki wypoczynkowej	6
o g ó ł e m		316

Ponad 80% ważniejszych miejscowości wypoczynkowych położonych jest w obszarach o podstawowym i dużym znaczeniu dla turystyki wypoczynkowej. Uznać należy, że miejscowości te posiadają i w zasadzie będą posiadać również w przyszłości naturalne warunki dla pełnienia funkcji ważniejszych miejscowości wypoczynkowych, w ramach zespołu powiązanych funkcjonalnie miejscowości turystycznych, składających się na rejon turystyczny.

5.1.3. Położenie miejscowości w obszarach ekologicznego zagrożenia

Obszary ekologicznego zagrożenia zostały wprowadzone przez Komisję Planowania przy Radzie Ministrów /A. Kassenberg, Cz. Relewicz, 1983, 1985/. Wydzielono 27 obszarów ekologicznego zagrożenia z podziałem na: obszary uznane za rejony klęski ekologicznej, obszary o zanieczyszczeniu środowiska we wszystkich elementach, i obszary o zanieczyszczeniu silnie powietrza. W granicach obszarów ekologicznego zagrożenia znalazły się m.in. znaczne obszary w wybrzeża szecińskiego, większość wybrzeża gdańskiego i część terenów sudeckich. Spośród 316 analizowanych miejscowości 31 położonych jest w obszarach ekologicznego zagrożenia. Wykaz ich zamieszcza poniższe zestawienie /tab. 20/

Tab. 20

Zestawienie ważniejszych miejscowości wypoczynkowych
położonych w obszarach ekologicznego zagrożenia.

Lp.	Województwo - miejscowość	liczba miejscowości
1.	ELBLĄSKIE - Jantar, Mikoszewo, Stegna, Kąty Rybackie, Krynica Morska, Przebrno, Sztutowo, Suchacz	8
2.	GDŃSKIE - Gdańsk, Gdynia, Hel, Jastarnia, Straszyn, Puck, Sopot, Władysławowo	8
3.	JELEŃSKI - Ręczyn	1
4.	KATOWICKIE - Przeczyce	1
5.	KONIŃSKIE - Slesin, Mikołajów	2
6.	LUBELSKIE - Kazimierz Dolny, Nałęczów	2
7.	ŁÓDZKIE - Wiśniowa Góra, Grotniki	2
8.	SZCZECIŃSKIE - Kamień Pomorski, Morzyce, Brzózki, Trzebież.	4
9.	TARNOBRZESKIE - Staszów	1
10.	TORUŃSKIE - Kamionki	1
11.	WŁOCŁAWSKIE - Wieniec	1
R a z e m		31

Wypoczynek urlopowy powinien być eliminowany z miejscowości położonych w obszarach ekologicznego zagrożenia lub powinny być podjęte aktywne działania eliminujące istniejące źródła zagrożeń.

5.1.4. Wielkość strefy penetracji turystycznej miejscowości wypoczynkowych.

W większości opracowań urbanistycznych jako określenie bliższej intensywnej strefy penetracji turystycznej wokół miejscowości przyjmuje się powierzchnię koła o promieniu 4 km. Możliwości penetracji turystycznej dla 316 miejscowości wypoczynkowych zostały ocenione na podstawie analizy map topograficznych, w skali 1:25000 z lat 1982, 1984, a poszczególne elementy krajobrazu /pokrycia terenu/ zostały przedstawione w załączniku nr 5. Za odpowiednie do penetracji uznano tereny o urozmaiconej rzeźbie, pokryte lasami, łąkami, sadami, częściowo polami uprawnymi z drogami wysadzonymi drzewami, alejami, zagajnikami, stanowiskami pojedynczych drzew. Jako nieprzydatne traktowano tereny bagienne, podmokłe, zabudowane, zurbanizowane.

W wyniku analizy stwierdzono, że 279 ważniejszych miejscowości wypoczynkowych dysponuje pełną strefą penetracji turystycznej, chociaż znacznie zróżnicowaną krajobrazowo. Natomiast 32 miejscowości posiadają tereny w promieniu 4 km tylko w połowie odpowiednie do dalszych wycieczek i spacerów, a strefa penetracji 4 miejscowości ograniczona jest do 1/4. Jedna miejscowość /Inowrocław/ nie posiada terenów zachęcających do spacerów i wycieczek.

5.1.5. Ranga walerów strefy penetracji turystycznej miejscowości wypoczynkowych

Ranga walerów strefy penetracji turystycznej została określona w oparciu o opracowanie Z. Wernera "Ocena przyrodniczych walerów wypoczynkowych" /1983/. Autor wyznaczył tereny z potencjalnymi walerami wypoczynkowymi w czterech kategoriach w/g jednolitej metody bonitacji punktowej poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego.

Łączna powierzchnia z walorami wypoczynkowymi wyniosła 126180 km², z tego na obszary z walorami I kat. przypadło 10.610 km², na obszary z walorami II kat. 15.870 km², na obszary III kat. 44.490 km² i na obszary IV kat. 55.210 km². W strefie penetracji niektórych miejscowości występowały walory dwu a nawet trzech rang, przyjęto zasadę, że rangę walorów danej strefy określa kategoria walorów przeważająca powierzchniowo.

Spośród 316 miejscowości wypoczynkowych - 142 posiadało I kategorię walorów wypoczynkowych w strefie penetracji turystycznej, 78 - II kategorię walorów, 65 - III kategorię walorów, 24 miejscowości - IV kategorię walorów.

W granicach stref penetracji 7 miejscowości nie znalazły się żadne obszary o walorach określonych w czterech kategoriach. Są to :

Bielsko - Biala /woj. bielskie/, Inowrocław /woj. Bydgoskie/, Straszyn /woj. gdańskie/, Ręczyn /woj. jeleniogórskie/, Busko Zdrój, Soleo Zdrój / woj. Kieleckie/ i Kamień Pomorskie /woj. szczecińskie/.

5.1.6. Dominujący kompleks walorów wypoczynkowych miejscowości.

Rodzaje dominujących kompleksów walorów zostały przyjęte za J. Wyrzykowskim /1986/.

Określono dominujący kompleks walorów dla 316 analizowanych miejscowości, przedstawia to tabela 21.

Tabela 21

Zestawienie miejscowości wg dominującego kompleksu walerów.

lp.	Rodzaj dominującego kompleksu walerów	liczba miejscowości
1.	Morski kompleks walerów	46
2.	Mersko-uzdrowiskowy kompleks walerów	1
3.	Jeziorny kompleks walerów	155
4.	Rzeczny kompleks walerów	19
5.	Urozmaiconej rzeźby terenu /bez obszarów górskich/	5
6.	Górski kompleks walerów	38
7.	Górsko - uzdrowiskowy kompleks walerów	7
8.	Uzdrowiskowy kompleks walerów	21
9.	Leśny kompleks walerów	7
10.	Mieszany kompleks walerów	17
o g ó ł e m		316

Dominuje tzw. jeziorny kompleks walerów /dominujący waler-możliwość wypoczynku nad wodą, uzupełniające - urozmaicona rzeźba teren, szata leśna/.

5.1.7. Walory krajobrazowe miejscowości wypoczynkowych.

Dla określenia szczególnych walerów krajobrazowych przeprowadzono dodatkowe analizy strefy penetracji wokół miejscowości. Analizy ograniczono do pola kwadratowego o wymiarach 8x8 cm na mapie w skali 1:25000.

Wzięto pod uwagę intensywność urzeźbienia, zróżnicowanie wysokości względnych - najniższy i najwyższy punkt po przekątnej w kwadracie, powierzchnię wód zajmowaną przez jeziora, powierzchnię lasów, rzekę - jako walor dominujący, szerokość plaż nadmorskich, ^{orientując je} ~~punktowano według poniższych zasad.~~

Rzeźba terenu

Lp.	strefa górską	punkty	strefa pozagórska	punkty
1	powyżej 440 m	6	powyżej 100 m	4
2	od 320 - 440 m	5	60 - 100 m	3
3	100 - 200 m	3	40 - 60 m	2
4	60 - 100 m	2		
5	40 - 60 m	1	do 40 m	1

Jeziora

Lp.	powierzchnia wodna w procentach	punkty	powierzchnia lasów w procentach	punkty
1	powyżej 50 %	5	powyżej 50%	4
2	od 30 - 50 %	4	od 30 - 50%	3
3	15 - 30%	3	15-30 %	2
4	do - 15%	2	do - 15%	1
5	brak	0	brak	0

Lasy

Plaże nadmorskie

Lp.	szerokość w m	punkty
1	powyżej 40 m	4
2	od 20 - 40 m	3
3	10 - 20 m	2
4	do 10 m	1

Rzeki

Lp.	rzeka - jako walor	punkty
1	wiodący walor	2
2	pozostałe ciek	1

Punktując poszczególne elementy środowiska, przyjmowano, że duże powierzchnie wodne, leśne, pól uprawnych, łąk, wpływają na monotonię krajobrazu i obniżenie jego walorów widokowych.

Przy zastosowaniu tych założeń, oceny walorów dla miejscowości wynosiły od 4 do 12 punktów. Przyjęto, że miejscowości, które uzyskały od 9-12 punktów odznaczają się szczególnymi walorami krajobrazowymi, a z 8 punktami dużymi walorami krajobrazowymi. Wykaz tych miejscowości podaje tabela 22.

Tabela 22.

Wykaz miejscowości wypoczynkowych o walorach krajobrazowych.

Lp.	Województwo Miejscowość	Gmina	o szcze- gólnych walorach krajeb.	o dużych walorach krajobra- zowych
1	2	3	4	5
	BIELSKIE			
1.	Brenna	Brenna	X	
2.	Miedzybrodzie Bielskie	Czernichów	X	
3.	Miedzybrodzie Żywieckie	"	X	
4.	Tresna	"	X	
5.	Istebna	Istebna	X	
6.	Jaworze	Jasienica	X	
7.	Porąbka	Porąbka	X	
8.	Szczyrk	"	X	
9.	Ustron	Wisła	X	
10.	Węgierska Górka	Węgierska Górka		X
11.	Bystra Śląska	Wilkowice	X	
12.	Wisła	"	X	
13.	Zawoja	Zawoja		X
14.	BYDGOSKIE			
14.	Charzykowy	Chojnice		X
15.	Kopernica	"		X
16.	Swornigacie	"		X
17.	Koronowo	"		X

1	2	3	4	5
18	GDĄSKIE			
	Borki	Karsin		X
19	Czarłina	Kościerzyna		X
20	Korne	"		X
21	Wdzydze Kiszewskie	"		X
22	Sopot	"		X
23	Szymbark	Stężyca		X
	GORZOWSKIE			
24	Lubniewice	Lubniewice	X	
25	Długie	Strzelce Kraj.		X
	JELEŃOGÓRSKIE			
26	Karpacz	"	X	
27	Kowary	"		X
28	Piechowice	"		X
29	Bobrowice	Podgórzyn	X	
30	Miłków	"	X	
31	Przesieka	"	X	
32	Sosnówka	"	X	
33	Zachełmie	"	X	
34	Szklarska Poręba	"	X	
35	Świeradów Zdrój	"	X	
	KOSZALIŃSKIE			
36	Dąbki	Darłowo		X
37	Mielno	Mielno		X
	KRAKOWSKIE			
38	Myślenice	"		X
39	Trzemeszka	Myślenice		X
	KROŚNIENSKIE			
40	Krempna	Krempna		X
41	Myczkowice	Solina		X
42	Pelańczyk	"		X
	NOWOSĄDECKIE			
43	Czorsztyn	Czorsztyn		X
44	Kluszkowice	"		X
45	Bartkowa	Gródek n.Dun.		X
46	Gródek n/Dunajcem	"		X
47	Rożnów	"		X
48	Krynica	"	X	
49	Tęgoberze	Łososina Dol.		X
50	Złamirowice	"		X
51	Mszana Dolna	"		X
52	Muszyna	"		X
53	Szczawnik	Muszyna	X	
54	Złockie	"	X	
55	Żegiestów	"	X	
56	Piwniczna	"		X
57	Łomnica Zdrój	Piwniczna		X
58	Rytko	"		X
59	Rabka	"		X

1	2	3	4	5
60.	Szozawnica	m	x	
61.	Wysowa	Uście Gorliokie		x
62.	Zakopane	m	x	
63	Kościełisko	Tatrzańska	x	
64.	Murzasichle	"	x	
	OLSZTYŃSKIE			
65	Faltyjanki/Piławki/	Miłomłyn		x
66	Mierki	Olsztynek		x
67	Ostróda	m		x
68	Stare Jabłonki	Ostróda		x
69	Krutyn	Piecki		x
	OPOLSKIE			
70	Turawa	Turawa		x
	POZNAŃSKIE			
71	Sieraków	m		x
	ŚLUPSKIE			
72	Łupawsko	Czarna Dąbówka		x
73	Łeba	m	x	
74	Studzienice	Studzienice		x
	SUWAŃSKIE			
75	Ruciane-Nida	Ruciane - Nida	x	
76	Iznota /Kamień/	Ruciane - Nida		x
77	Karwica	"		x
	SZCZECIŃSKIE			
78	Międzyzdrój	m		x
79	Wisłoka	Wolin		x
	TARNOWSKIE			
80	Czechów	Czechów		x
	WALBRZYSKIE			
81	Międzygórze	Bystrzyca Kł.	x	
82	Duszniki Zdrój	m	x	
83	Jedlina Zdrój	m		x
84	Łądek Zdrój	m	x	
85	Kudowa Zdrój	m		x
86	Polanica Zdrój	m	x	
87	Zagórze Śląskie	Wolim		x
	ZIELONOGÓRSKIE			
88	Łagów Lub.	Łagów Lub.	x	
89	Niesulice	Skąpe	x	

5.2. Zagospodarowanie turystyczne miejscowości wypoczynkowych.

5.2.1. Wielkość, sezonowość, struktura i dominujący profil bazy noclegowej w miejscowościach wypoczynkowych.

Wśród 316 ważniejszych miejscowości wypoczynkowych: 45 miejscowości posiada od 300 - 500 miejsc noclegowych w turystycznej i paraturystycznej bazie noclegowej, 93 miejscowości od 500 - 1000 miejsc

86 " od 1000 - 2000 "

54 " od 2000 - 5000 "

24 " od 5000 - 10000 "

14 " powyżej - 10000 "

Dominuje baza sezonowa czynna tylko w okresie letnim. Baza całoroczna występuje w 215 ważniejszych miejscowościach, ale tylko w 33 miejscowościach stanowi powyżej 60% ogółu bazy

Tabela 23

Zestawienie miejscowości wg wielkości całorocznej bazy noclegowej.

Lp.	Udział bazy całorocznej w ogólnej liczbie miejsc czynnych w okresie letnim.	liczba miejscowości	%
1.	powyżej 60 % ogółu bazy	33	10
2.	od 40 - 60 %	33	10
3.	od 20 - 40 %	33	10
4.	od 1 - 20 %	116	38
5.	brak bazy całorocznej	101	32
o g ó ł e m		316	100

W większości ważniejszych miejscowościach wypoczynkowych występowała ogólnodostępna baza turystyczna; nie posiadały jej tylko 65 miejscowości. Wielkość bazy ogólnodostępnej była bardzo zróżnicowana, od kilkunastu miejsc /25 miejsc noclegowych w Mierzwicach, Międzybrodziu Żywieckim, Lidzbarku/ do kilku tysięcy w miejscowościach typu duże miasta /4544 miejsc nocleg. w Gdańsku/.

208 miejscowości posiadało kwatery prywatne. Szczególnie dużą liczbę miejsc dysponowały miejscowości nadmorskie, karpackie i większe miasta. Największą liczbę miejsc w kwaterach prywatnych wykazano w Świnoujściu, ponad 11 tys. miejsc.

Dla wszystkich ważniejszych miejscowości wypoczynkowych określono dominujący profil bazy noclegowej przyjmując następujące założenie: jeżeli jeden rodzaj ^{z czterech podstawowych rodzajów} bazy stanowi ponad 70% ogółu miejsc czynnych w sezonie letnim, to mówimy o profilu uzdrowiskowym, wczasowym, kolonijnym i letniskowym bazy; jeżeli natomiast dwa rodzaje bazy stanowią łącznie ponad 70% miejsc, a żaden z pozostałych nie osiągnął 20% ogółu miejsc czynnych w sezonie letnim, to mówimy o profilu uzdrowiskowo-wczasowym, wczasowo-kolonijnym i wczasowo-letniskowym. Podział ważniejszych miejscowości według dominującego profilu bazy noclegowej przedstawia się następująco:

profil bazy wczasowy	- 106 miejscowości	
profil bazy wczasowo-letniskowy	- 106 miejscowości	
" " wczasowo-kolonijny	- 66	"
profil uzdrowiskowo-wczasowy	- 21	"
wczasowo-uzdrowiskowy		
" bazy uzdrowiskowy	- 8	"
" bazy letniskowy	- 7	"

5.2.2. Infrastruktura usługowa w miejscowościach wypoczynkowych

Z analizy danych wynika, że prawie połowa ważniejszych miejscowości wypoczynkowych nie posiada wyposażenia w obiekty usługowe i urządzenia rozrywkowe.

Spośród 316 miejscowości, w 198 /63%/ występują obiekty takie jak kina, sale widowiskowe, kluby, świetlice, biblioteki, punkty biblioteczne, ale tylko w 54 /17%/ miejscowościach, są to zespoły wymienionych obiektów, a w 144 /46%/ pojedyncze obiekty.

W 135 /43%/ miejscowościach znajdują się zakłady krawieckie, fryzjerskie, szewskie, motoryzacyjne i w 58 /18%/ miejscowościach są to pojedyncze obiekty, a w 77 /24%/ są to zespoły obiektów.

168 /53%/ miejscowości posiada obiekty służby zdrowia takie jak ośrodki zdrowia, przychodnie lekarskie i punkty lekarskie.

459 /50%/ miejscowości wyposażonych jest w apteki i punkty apteczne.

W 179 /57%/ ważniejszych miejscowościach wypoczynkowych występuje sieć wodno-kanalizacyjna ale tylko częściowa.

5.2.3. Ogólnodostępna baza gastronomiczna w miejscowościach wypoczynkowych

Wielkość ogólnodostępnej bazy gastronomicznej wyrażonej liczbą miejsc konsumenckich zaczerpnięto z poufnych danych GUS z 1979 r.

Do zakładów gastronomicznych ogólnodostępnych uspołeczniionych i prywatnych zaliczono następujące obiekty: restauracje, jadłodajnie, bary restauracyjne /bistra/, bary szybkiej obsługi, bary mleczne, bary przekąskowe, bary uniwersalne, kawiarnie, herbaciarnie, cukiernie winiarnie, miodosytnie, piwiarnie, bary rozrywkowe, bary kawowe,

bary oukiernicze, bary winno-miodowe.

Wymienione obiekty gastronomiczne występowały w 239 ważniejszych miejscowościach wypoczynkowych i dysponowały różną liczbą miejsc konsumenckich:

powyżej 2000 miejsc konsumenckich posiada	24 miejscowości
od 1000 - 2000 miejsc konsumenckich posiadało	29 miejscowości
od 500 - 1000 " " "	37 "
od 1 - 500 " " "	149 "

W 77 ważniejszych miejscowościach wypoczynkowych nie występowały obiekty ogólnodostępnej bazy gastronomicznej.

5.3. Dostępność komunikacyjna ważniejszych miejscowości wypoczynkowych i odległość od źródeł ruchu.

Dostępność komunikacyjna ważniejszych miejscowości wypoczynkowych Polski wyrażono rodzajem posiadanych przez nie połączeń drogowych, autobusowych i kolejowych. Wszystkie miejscowości posiadają połączenia drogą o nawierzchni utwardzonej, które z reguły powiązane są z ogólnopanstwową siecią dróg twardych, umożliwiającą dojazd samochodem o każdej porze roku i przy każdej pogodzie.

Połączenia autobusowe:

- o znaczeniu międzyregionalnym posiada 131 miejscowości /o długości ponad 150 km/
 - o znaczeniu regionalnym posiada 109 miejscowości / o długości 50 - 150 km/
 - o znaczeniu lokalnym posiada 54 miejscowości / o długości do 50 km/
- 22 ważniejsze miejscowości wypoczynkowe nie posiadają połączeń autobusowych.

Połączenia kolejowe:

- o znaczeniu krajowym z kursami poc. pośp. /odległość ponad 200 km/ posiada 43 miejscowości,
 - o znaczeniu krajowym bez kursów poc. pośp. /odległość ponad 200 km/ posiada 28 miejscowości,
 - o znaczeniu regionalnym /odległość 50 - 200 km/ - posiada 40 miejscowości,
 - o znaczeniu lokalnym /odległość do 50 km/ - posiada 21 miejscowości
- 184 ważniejszych miejscowości wypoczynkowych nie posiada połączeń kolejowych.

W sumie należy stwierdzić, że znaczna część ważniejszych miejscowości wypoczynkowych jest niedostatecznie dostępna komunikacyjnie.

Ocena odległości od ważniejszych źródeł ruchu została wyrażona położeniem miejscowości "teoretycznej strefie napływu turystów, uwzględniającej wyłącznie odległości od ważniejszych źródeł ruchu /49 miast wojewódzkich/ i ich wielkość /Z. Werne, 1979/. Im wyższy potencjalny stopień koncentracji ruchu, tym bliższa, korzystniejsza odległość od źródeł ruchu.

Położenie ważniejszych miejscowości wypoczynkowych w teoretycznych strefach napływu turystów ilustruje tabela 24.

tabela 24.

Połączenia ważniejszych miejscowości wypoczynkowych w teoretycznych strefach napływu turystów /uwzględniających odległość od źródeł ruchu i ich wielkość/

Turystyczne strefy napływu turystów według stopnia koncentracji ruchu	liczba miejscowości	%
bardzo duży	30	9
duży	48	15
średni	94	30
mały	144	46
razem	316	100

Większa część ważniejszych miejscowości jest położona peryferyjnie w stosunku do głównych źródeł ruchu. Tylko 24% ogółu miejscowości związanych jest ze strefami teoretycznej bardzo dużej i dużej koncentracji ruchu.

BIBLIOTEKA IT
Archiwum Pras
Naukowo-Badawczych